

NIEDBAŁOŚĆ (206) *sb f*

Zawsze w pisowni łącznej.

Wszystkie samogłoski jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* niedbałość (43). ◊ *G* niedbałości (30). ◊ *D* niedbałości (6). ◊ *A* niedbałość (68). ◊ *I* niedbałością (22). ◊ *L* niedbałości (15). ◊ *V* niedbałości (1). ◊ *pl N* niedbałości (3). ◊ *G* niedbałości (4). ◊ *D* niedbałości(a)m (1). ◊ *A* niedbałości (10). ◊ *L* niedbałościach (3).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVIII w.

Niestaranność, byle jakie wykonywanie obowiązków; niezapobiegliwość, brak troski o coś; lenistwo; brak przeciwdziałania złu, niepodejmowanie w porę środków zaradczych; negligentia Mącz, Modrz, JanStat; neglectus Mącz, Modrz; pigritia Mącz, Calep; acedia, incuria, incuriositas, letargus, mollities a. mollitia animi, socordia Mącz; impolitia Calep [w tym czyja (105); pron poss (50), G sb i pron (43), ai poss (12)] (206) : Wiele też znamienitich ksiąg popisał, kthore niedbałością ludzlką poginęły. BielŻyw 58; TV Iye godzi nieco powiedzieć o niedbalości która iest w wielu Miálteczkach/ iże Ráyce z Woythem y s Przyfyęzniki/ Piárskie mieysce ludźmi ktemu nieśprawnymi záfadzaią GroicPorz d4v, e, y; RejWiz 11 marg, 193v, Cc7, O márna niedbalości/ iakaż to flepotá/ Nie kupić zá grosz kłotki/ co by ítrzegła złotá. RejZwierz 103, 108v, 109v, 110, 117 [2 r.], 117v, aa2v, bb; Thu íe naprzód ięło niepoślufzeństwo y niedbalość Węgierka okazować/ ci którym thám było rofkazano ábo być íamym/ ábo uffy íwe poślác nieprzyżożyli íe pilno ktemu BielKron 306, 67v; 402; KwiatKsiąż L3v; Mącz 73a [2 r.], 188b [2 r.], 229d, 374c; Prot B4v; SienLek Vuu2; RejAp BB8v [2 r.], 37v; RejZwierz Bv, B3, B3v, 34v, 113v [2 r.] (18); RejPosWstaw 41v, [41³]; A íeśli drobnieyfi wrzędnicy wczem niedbale íobie poczynáli/ tedy ítárfzi niedbalość ich ítrofowali y napráwiáli. ModrzBaz 83v; ModrzBazBud ¶6v; Sláchtá też wízytká Rułka widząc iż íię im pirwíza niedbalość znác bylá dáła/ niechcieli wíęcey w domách nieprzyaciela czekác StryjKron 752; KochWr 31; Calep 512b; GostGosp 112; SarnStat 235, 285, 905, 931, 1076; SkarKaz 420b.

niedbałość czego [= brak przewidywania czegoś złego, obawy przed czymś] (2): Niedbalość przygody. RejZwierz 121 [idem] bb.

niedbałość czego [= zaniedbywanie czegoś, nierobienie tego, co trzeba] (2): Niedbalość ćwiczzenia. RejZwierz 115 [idem] bb.

niedbałość około czego [= niedbale wykonywanie czegoś] (2): Lecż takowa około gálzenia ognia niedbalość/ znośnieyszaby bylá w onych kráinách/ gdzie ábo ludzie z kámienia domy buduią/ ábo się pijańftwem niebáwią. ModrzBaz 35v, 35v.

niedbałość o czym [= zaniedbywanie czegoś] (2): Chryftus wywodży Pawłowij niedbalośc przelożonych y ynich Liudzi o nauce yego. RejKup o5; RejPos 60v.

niedbałość w czym [= dotycząca czegoś] (2): ActReg 113; íeśli [...] w budowaniu onęgo niedbalość íaka dopuści íe: tedy będzie nam wolno álbo Stároftom náłzym takowy móft nowy zbudowác SarnStat 1072.

I sg w funkcji okolicznika przyczyny: »niedbalością« (8): BielŻyw 95v; Lzeyfze iest przewinienie/ gdy kto wiedząc czyię przyśzlą ízkodę/ bliźniego od niey nie przelstrzeże niedbalością swoią GroicPorz mm4; GórnDworz Hb8; HistRzym [89]; SarnStat 571, 788; SkarKazSej 664a, 696b.

W połączeniach szeregowych (6): *RejWiz* 118; Letargus alias, vetemus civitatem occupavit, Spik zmorzył to miąłto/ to yeft lenińtwá niedbáłości y proznowánia fie yeło. *Mącz* 491c, 2a, 491c; *RejZwierc* 113v; *SkarKaz* 664a.

W przeciwstawieniach: »niedbałość ... pilność (2), lepsze popatrzenie« (3): Quorum aemulari exoptat negligentiam, potius quam istorum obscuram diligentiam, Których ón dáleko woli niedbáłości náfliádowác niżli tych skritich á nieznákomych pilności. *Mącz* 316a; Zaden narod/ żadna hordá/ á fnadz y Cygáńfka/ nie ieft w tákiedy niedbáłości/ á fnadz ieft w lepším opátrzeniu/ niżli ták fławne á zacne tho pánńtwo náfze. *RejZwierc* 185v; *SkarKazSej* 664a.

W charakterystycznych połączeniach: jawna niedbałość, marna, opowiedziana, świadoma, wielka (3); niedbałość w budowaniu, ćwiczenia (2), około gaszenia ognia (2), o nauce, około pisarzy, przygody (2), o winnicy; niedbałość autorów, chłopów, ludzi (ludzka) (5), pasterza (2), podwojewódzkiego, potomków, przełożonych (2), rodziców (2), Rzeczypospolitej, służebników; wina niedbałości (2), zawstyżenie; niedbałości jąc się, naśladować; karać z niedbałości; dziwować się niedbałości; niedbałość łajac, naprawiac, odnieść, przywłaszczac, strofowac, widzieć (2), winić; o niedbałość używac prawa, winowac; przyść w niedbałość, wieść (przywodzić, zawodzić) (4); za niedbałość karać (2); niedbałością dopuścić (2), nie przestrzec, obalać się, poginąć (2), tracić, zelżyć się; być w niedbałości, mieszkać, stać.

Wyrażenia: »nikczemna niedbałość« (1): Aby ci [...] Narod fwoy y ięzyk zdobili/ á s tego mnimánia nikkczemney niedbáłości/ v postronnych fie ludzi wywodzili. *RejWiz* A5.

»opatrzna, porządna niedbałość« = *niedbanie o sprawy państwa* (3:2): Iákoż fie iáwnie náfluchawamy [...] rozlicznych poźmieszkw/ kthore po ftronach rozlicznych poháncy iáwnie o nas miedzy sóbą miewáią/ y o tych fprawach á o tych porządných niedbálofcich náfzych. *RejZwierc* 185v; A by nie Pan Bog ftrzegł z miłofierdzia fwego/ á czo wiedzieć nacźby nam iuz dawno wyfłzy thy opáthrzne niedbáłości náfze. *RejZwierc* 186, 182, 186v źp, 191v źp.

Szeregi: »niedbałość i głupstwo« (1): Dźis ludzie młodzi gárdzą ftáremi/ niewmiejętni vczonemi. iedni sóbie dufáią/ drudzy fię wftydzą/ drudzy w niedbáłości y głupftwie czás prozno trawią. *SkarKaz* 580b.

»gnuśność, (a) niedbałość« (2): Nie grofźci thu krzyw/ ále gnuśność á niedbáłość leniwego chłopá. *RejZwierc* 107v; *Calep* 804b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»niedbałość, (a) leniwość« [szyk 1:1] (2): Iż dziwuie fie Alexánder twoiey niedbáłości á leniwości/ iż fie ku walce nie rychło gotuiefz *BielKron* 125; *Mącz* 65b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»niedbałość a puszczenie na szrot« (1): kiedy fie pan niedbálofczią fwoią/ á puźzczeniem wfzytkiego ná frot v nich [poddanych] zelży/ iż go sóbie zá nicz mieć pocźną. *GórnDworz* Hh8.

Wyrażenia przyimkowe w znaczeniu 'z powodu niedbałości': »dla niedbałości« (3): *BielKron* 81v, 199v, 224v, 326v; *Caussae indormire*, Rzecz fwoyę przefpác/ to yeft/ Omiefzkác dla niedbáłości. *Mącz* [95]a; *BielRozm* 7.

~ dla niedbałości czego [= z powodu zaniedbania czegoś, niezrobienia tego, co trzeba] (1): iáki gniew bogowie przepuścili ná Tullufá y ná Rzeczpořpolitą dla niedbáłości pořlug ich *BielKron* 102.

Szereg: »dla niedbałości a lekko kładzienia« (1): czás iuz przyfzedł/ áby fwoię zapłátę wźiął zá fwe vczynki/ ktory nam dla náfzey niedbáłości á lekko kładzienia wiele złego podźiálał *BielKron* 246v. ~

»z niedbałości« (1): Nie miey zá zle/ profzę cie/ gdyż z niewiádomości/ To fie sftáło/ á wierz mi/ że nie z niedbałości. *RejZwierz* 93.

»prze(z) niedbałość« = *per negligentiam* *Modrz, JanStat* (34); *RejKup* bb6; *OrzRozm* C2; *BielKron* 121v, 178, 187, 204, 258v (10); *OrzQuin* Zv; *SienLek* 195; *RejPos* 124; *BielSat* N4v; *RejZwierz* 41, 172, 249; *BielSpr* c, 5v, 11, 57, 76; *MycPrz* II C2; A ty/ o Krolu/ to czynić mafz: [...] áby/ iefliby co prze twą niedbałość/ przeciwko Bogu y przeciwko ludziom zbroiono/ niepowftáá iáka fropa burzá *ModrzBaz* 109; *StryjKron* 657; *BielSjem* 5, 11; *SarnStat* 235, 286.

~ *prze niedbałość czego* [= z powodu zaniedbywania czegoś, nierobienia tego, co trzeba] (1): A prze tę złą á niepobożną [práwe/ á prze tę marną niedbałość záburzoney winniczki tey/ [...] iákoż iey nie ma rozgrodzić? *RejZwierz* [193].

W przeciwstawieniu: »w dobrej sprawie ... prze niedbałość« (1): Snadźby fie w dobrej ípráwie/ ze Lwy mogli lámác/ A prze niedbałość muřzą/ będąc zdrowi chrámác. *RejZwierz* 108v.

W charakterystycznych połączeniach: *prze(z) marną niedbałość*; *prze(z) niedbałość arcybiskupa, krola (krolewską)* (3), *ludzka, panow* (2), *papieska, podwojewodzega, starszych* (3); *przez niedbałość chramać, czynszu nie dać, krola stracić, we krwi pływać, opuszczać (opuścić, upuszczając, opuszczon)* (5), *osychać, poniechać ćwiczenia, stracić ziemię, upaść* (2), *wciągnąć [= wejść] do krain, (miasto) wziąć (pobrać)* (4), *wyjąć z ćwiczenia, zaginąć, zaplugawić*.

Szeregi: »prze niedbałość albo niepamięć« (1): A ták roku czekác długo y przykro/ co prze niedbałość álbó niepamięć opuścífz. *GostGosp* 84.

»prze złą sprawę a prze niedbałość« (1): *RejZwierz* [193] *cf prze niedbałość czego*. ~

»za niedbałością« (8): *KromRozm III* Q3v; *WujJud* A8; *BudNT przedm* c7; *ModrzBaz* [16]v; wiele *Mofkiewfki wołości Litewfkich* ná ten czas poliadł/ zá niedbałością *Alexandrową*. *StryjKron* 687.

~ *Szeregi*: »za niedbałością i (albo) niepilnością« = *incuria et negligentia* *JanStat* (2): zá niedbałością y niepilnością *Sędzi* [*Judicum incuria* *JanStat* 650] częřtokroć fie tráfia/ iz fkazánia przeciwko *Práwu* y *zwyczáiowi* bywáią czynioné przez nie *SarnStat* 807 [*idem*] 810.

»za niedbałością a próznowaniem« (1): teź y ci kthorzy będąc káplánmi/ káplánřtwá fwego nye przyřtrzegáją/ zá nyedbałócyą á próznwanyem řwoim vtrácą práwá á dobra káplánřtwá fwego. *GliczKřiąż* O5v. ~

»w niedbałości« (1): iuźli wřzythko opuścíf? gdyż fie ták řwiát opuścífł w niedbałóciach řwoich *RejZwierz* 198.

W przeni (1) : trzeba żebyfmy z ták twárdego y dawnego řnu niedbałóci nářzey ocknęli *VotSzl* Bv.

a. Robienie czegoś jakby od niechcenia (9) :

niedbałość w czym (1): Ale iefł ich wiele [...] / ktorzi z málucźkiey rzeczy łácno biorą wielkie obrażenia. [...] z niedbałóci ábó w zdeymowánium czapki/ ábó w rozmowie/ ábó w dawánium ręki. *ModrzBaz* 66.

Szereg: »niedbałość abo ni zacz mienie« (2): ktokolwiek tey niedbałóci ábó nizacźmienia/ nie po przękę wřywa/ hnet ná drugą á przeciwną/ řtronę/ przełáduie. *GórnDworz* E8, E7.

b. Nietroszczenie się o sprawy wiary, brak gorliwości religijnej; ignorantia *PolAnt* (41) : próřtem á czyřtem fercem przebywáłem przed oblicznořcią iego pilnie řtrzegąc/ ábych go iáką niedbałócią/

niwczem nieobráził. *RejPs* 25; Pofel iuż sprawiwły wśzytko dzywie fię Liudzkiem niedbałócziám. *RejKup* c8v; *LubPs* F4v; *RejWiz* 76; *RejPos* 61v, 67 [2 r.], 180, 232, 262v (9); *RejZwierc* 259v.

niedbałość czego [= *nieposłuszeństwo, obojętność wobec czegoś*] (3): Ewányelia [...] Przeciwnko niedbałości sławy Pánítkiey. *RejPos* [203], 336v; *RejZwierc* 260.

niedbałość czego [= *brak przewidywania czegoś złego, brak obawy*] (1): Ewányelia [...] Przeciwnko frogiey niedbałości grzechu. *RejPos* 307.

niedbałość na kogo (1): A coż tho zá opoká ich? Nicíci iedno zátwárdzenie ich/ á niedbałość ich ná Páná Bogá śwego. *RejZwierc* 257.

niedbałość na co [= *nieposłuszeństwo wobec czegoś*] (1): zá tę wielką niewdzięczność ich vpor á niedbałość ná słowo boże/ przydzye ná nie czálsru śwego wielka plagá *BielKron* 201.

niedbałość o co [= *nieposłuszeństwo wobec czegoś*] (1): iáko ieft ciężki grzech przed Pánem niedbałość o świętą naukę yego. *LubPs* bb2v marg.

niedbałość o czym [= *niewiara w coś*] (1): Czo zá niedbałość ieft w nyewyernych o opátrności Bożey. *LubPs* aa marg.

W połączeniach szeregowych (4): Przyimi Boże tę niepomázaną offiárę [...] zá niezlitzone grzechy/ y zgorńzenia/ y niedbałości moie *KrowObr* 169v, 183v, 188; *GrabowSet* N.

W porównaniu (1): Słuchayże ty zálię niedbałcze/ á co iáko świniá we błocie leżyfz w niedbałócziách swoich *RejAp* 178v.

W charakterystycznych połączeniach: ludzka niedbałość (2), *nędzna, sprosna, sroga* (3); *niedbałość głosu, grzechu, o naukę, o opatrności Bożej, Pana Boga, sławy, na słowo Boże, upominania, wiary; grzech niedbałości; przestrzegać z niedbałości* (2); *dziwić się niedbałościám; obaczać niedbałości wspominać; obiecać za niedbałość, ofiara* (3), *plakać, zaślepić (zaślepiony)* (3); *niedbałością obrazić; leżeć w niedbałości* (2), *omieszkać się*.

Szeregi: »grzechy i niedbałości« (1): nie karz mię według grzechów y niedbałości moich [*ob peccata mea et ignorantias meas*] *BibRadz Tob* 3/3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»niedbałości i nieprawości« (1): żebym [...] plákáć mogł zá wśzyftkie niedbałości y nieprawości moie. *LatHar* 154.

Wyrażenia przyimkowe w znaczeniu 'z powodu niedbałości': »z niedbałości« (1): przetoż ku infzym fpořobom przyfzli pořtow z niedbałości y z niewiádomości. *WujJudConf* 193v.

»prze(z) niedbałość« (7): O nędzniku radbyś pořthym otworzył/ ále nie będzie wczás/ gdy vpłofzyfz przez niedbałość fwą ták wdzięcznego gořciá od siebie. *RejAp* 11v; *RejPos* 54, 186, 342v.

~ prze niedbałość czego [= *z powodu zaniedbywania czegoś*] (1): iáko krolom Zydwóřkim po Dawidzie y Sálámonie rzeczy przeciwnie częřto fie przygadzáły prze niedbałość á omięřzkanie chwały Bogá żywego *BielKron* 265v.

Szeregi: »prze niedbałość a bezpieczeństwo« (1): A iefczę chcąc nas [...] przeřtrzedz/ áby nas nie potrácił prze iáką niedbałość á bezpieczeństwo nářze/ dołóżyć tego raczył/ [...] ábychmy teř lámi przez fię prořili *RejPos* 133.

»prze niedbałość a omięřzkanie« (1): *BielKron* 265v cf *prze niedbałość czego*.

»prze niedbałość albo niepilność« (1): ále owłzem oŧtrzegáiąc tego/ ábychmy tego prze iáką niedbałość álbo niepilność ŧwá wżyc nie mieli/ ielzczeńz nas ŧam vpomina *RejPos* 131v. ~

»za niedbałością« (1): Wenus ŧmutna vboga tá podięłá rękę/ [...] Powiedáiąc że wŧzytko zá iey niedbałością/ Ták ŧie ŧwiát dziwnie broi á bawi ŧie złoŧcią. *RejWiz* 33v.

»w niedbałości« (1): A co tego poŧpolŧwá/ co w ŧwey niedbałości/ Zániechawłzy ŧwey cnoty/ wdáli ŧie w złoŧci. *RejWiz* 163v.

W przén (2) : Bom widzyał od poczátku zówždy tego wiele/ Iż ŧie tám rozłzyrzyło ono márne zyele/ Niedbałość á ŧwawola ktore cnotę głuŧzy *RejWiz* 47; A tu napirwey małz obaczác [...] głuchoŧć á niedbałość wŧzu ŧwoich *RejPos* 207.

c. *Lekceważenie; wzgarda, brak szacunku; securitas Mącz* (10) : [język słowieński] w niedbałość ludzką przyŧzedł/ á ŧnadz przez obczy naród mało w nie vpadek. *FalZiołUng* V 119; *Mącz* 73a; Pámiełayćie iŧz ielŧi ŧię ináczey przeciwo tey Pánnie [*Annie Jagiellonce*] [...] niedbałością/ y niewdzięcznością záchowacie/ że Bog mocni ielŧ mŧćiciel *BiałKaz* M3v.

niedbałość czego (2): Przyczyny niedbałości dobrodziełstwá. *RejZwierc* Bv [*idem*] 100.

niedbałość okolo kogo (1): Vpominanie s ŧrony niedbałości okolo piárzow. XVII. [Cf Piárz kthoryby nápiŧał nieŧłuŧzny Zapis [...]/ rękę tráci/ ktorá go nápiŧał: [...] Włzákże w Práwie Sáłkim [...] o iáwnych Piárzoch y ich piłaniu nie ielŧ ták pilne ŧtárание y dogłádanie: Abowiem wŧzelkie ich piłania bywáią vmocnione y potwierdzone Pieczęcią Mieyłką s. d4v (XVII)] *GroicPorz* nnv.

niedbałość na co [= *nieposłuszeństwo wobec czegoś*] (1): Bacząc Włádziŧław Loktek Miŧrzá Prułkiego niedbałość ná klátwę/ [...] wypráwił ŧie do Chełmieńskiey ziemie *BielKron* 371.

niedbałość o kogo, o co (2): Wierz mi że wnet przypádná nieproŧzeni goŧcie/ Tępoŧć/ zła mył/ niedbałość o ludzi o Bogá/ Ani o żadná cnotę *RejWiz* 190; *RejPos* 232.

W charakterystycznych połączeniach: niedbałość ludzka, mistrza; niedbałość o Boga, o cnotę, dobrodziejstwa (2), *na klátwę, o ludzi, okolo pisarzow; przyczyna niedbałości* (2); *w niedbałość przyŧć* (przychodzić) (2); *niedbałością zachowác się*.

Szereg: »niedbałość i wzgarda; z niedbałością wzgardzenie« (1;1): Tako y pod czałem zaczna rzecz gdy w poŧpolitoŧć przidzie: wniedbałość przychodzi y ku wzgardze. *FalZiołUng* V 119; *RejJóz* K5.

W przén (1) : Prawie mi z niedbałością wzgardzenie vroŧzło *RejJóz* K5.

Synonimy cf NIEDBALSTWO.

Cf **DBAŁOŚĆ, NIEDBALSTWO, NIEDBANIE**